

Bestemmingsplan Lith-oost - 2011

bijlage 14 - Inventariserend veldonderzoek d.m.v.
proefsleuven, Archol bv

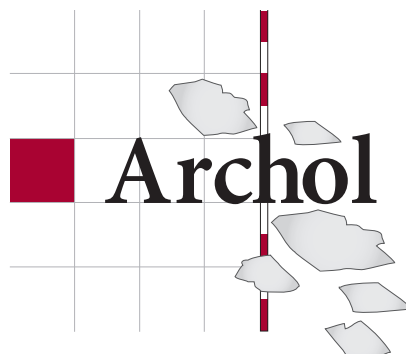
Vastgesteld

Lith – Molenweg

Een Inventariserend Veldonderzoek

(IVO - proefsleuven)

T. Hamburg

Colofon

Archol Rapport 117

Titel: Lith – Molenweg.

Ondertitel: Een Inventariserend Veldonderzoek (IVO-proefsleuven).

Uitvoering: drs. T. Hamburg (projectleider / veldwerkleider)
 drs. C. van der Linde (veldarcheoloog)
 drs. T. Goossens (veldarcheoloog)
 drs. M. Komen (veldtechnicus)
 dr. J. de Moor (fysisch geograaf)

Contactpersoon opdrachtgever: mevr. G. Jansen

Auteur(s): drs. T. Hamburg

Met bijdragen van: dr. J.J.W. de Moor

Redactie: drs. T. Goossens

Beeldmateriaal: dhr. A. Allen

Projectleiding/autorisatie: drs. T. Hamburg

Opmaak: Archol BV

ISSN 1569-2396

© Archol, Leiden 2009

Postbus 9515

2300 RA Leiden

Info@archol.nl

Tel. 071 527 33 13

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Archeologisch (en historisch) kader	7
3	Landschappelijk kader	9
4	Methodiek	10
5	Vondsten en grondsporen	10
6	Conclusie	12
7	Aanbevelingen	13
8	Samenvatting	5
	 Vondstenlijst	 14
	Literatuurlijst	14
	Figuren	14
	Tabellen	14

1 Inleiding

In opdracht van de gemeente Lith heeft Archol bv een archeologisch Inventariserend Veldonderzoek (IVO-proefsleuven) uitgevoerd in het plangebied Molenstraat, ten oosten van de dorpskern van Lith (opp. 6,5 hectare)(fig. 1.1). Aanleiding hiervoor is de geplande bouw van een school en aangrenzende woonwijk waarbij eventueel in de grond aanwezige archeologische waarden verstoord worden. Voorafgaand aan dit onderzoek is door twee andere bedrijven (Grontmij en BAAC) een bureau-, proefsleuven en inventariserend booronderzoek uitgevoerd.¹ Het booronderzoek leek aan te tonen dat in de ondergrond een opeenstapeling van verschillende rivierlandschappen aanwezig is. De aanwezigheid van twee vermoedelijke rivierduinen zijn de aanleiding geweest voor het onderhavige onderzoek. Deze zandige koppen zijn namelijk van oudsher aantrekkelijke locaties geweest voor menselijke bewoning. Hierbij zou het kunnen gaan om archeologische resten (waaronder aardewerk, vuursteen en grondsporen) vanaf het laat neolithicum tot en met de Romeinse tijd. Op basis van het bureauonderzoek is vastgesteld dat de locatie vanaf de 19^e eeuw in gebruik is geweest als akkerland. De door Grontmij gegraven proefsleuven bevinden zich op het perceel direct ten zuiden van het onderhavige plangebied. Hierin zijn grondsporen en vondstmateriaal (o.a. aardewerk en steen) aangetroffen van een Romeinse nederzetting die zich in zuidelijke richting uitstrekt.

Doel van het proefsleuvenonderzoek was het vaststellen, begrenzen en waarderen van archeologische vindplaatsen binnen het plangebied. Specifieke onderzoeksvragen zijn opgesteld in het Programma van Eisen (PvE)² op basis van het uitgevoerde bureau- en proefsleuven/booronderzoek:

- Zijn de vindplaatsen die zijn aangemerkt op basis van het booronderzoek aanwezig, en/of zijn er andere vindplaatsen aan te wijzen? Hoe worden eventuele vindplaatsen gewaardeerd conform KNA 3.1?
- Wat is er te zeggen over de bodemopbouw ter plaatse? Kan de ligging van de rivierduinzand-, oeverwal-, crevasse- en komafzettingen worden vastgesteld en komt deze overeen met bijlage 4?
- Wat is de aard, datering, omvang en kwaliteit van de archeologische sporen en sporenclusters?
- Is er sprake van meerdere bewoningsniveau's?
- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
- Wat is de conserveringsgraad van sporen en verschillende materiaalcategorieën, inclusief eventueel aanwezig archeobotanisch en zoologisch materiaal?
- Wat is de relatie tussen de vindplaatsen en het landschap?
- Wanneer is de archeologische vindplaats als woonplaats in onbruik geraakt?
- Zijn de vindplaatsen behoudenswaardig conform bijlage KNA 3.1?

¹ Respectievelijk: Schutte *et al.* 2007; Kalisvaart 2008.

² Winter 2008.

Figuur 1.1
Onderzoeksgebied Lith-Molenweg

Administratieve gegevens

Datum veldwerk: 24/II/2008 tot 28/II/2008
 Uitwerking/rapportage: Januari/februari 2009
 Opdrachtgever: Gemeente Lith
 Uitvoerder: Archeologisch Onderzoek Leiden
 (Archol bv)
 Bevoegd gezag: drs. R. Jansen
 (gemeentelijk archeoloog Oss)
 Onderzoeksmeldingsnummer: 32148

Locatie

Gemeente: Lith
 Plaats: Lith
 Toponiem: Molenweg
 Coördinaten vindplaats:
 NW: 159.104 / 424.110
 NO: 159.240 / 424.140
 ZO: 159.150 / 423.590
 ZW: 159.010 / 423.620

Geomorfologie:

Bodem:

Plaats van documentatie:

Overstromingsvlakte

Klei op zand

Provinciaal bodemdepot 's Hertogenbosch

Tabel 1.1

Administratieve gegevens archeologisch
 onderzoek Lith-Molenweg

2 Archeologisch (en historisch) kader

Bureauonderzoeken van Grontmij en BAAC geven op basis van beschikbaar kaartenmateriaal (Indicatieve Kaart Archeologische Waarden en de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Brabant) een middelhoog tot hoge verwachting aan het terrein. Binnen een straal van circa 1 kilometer bevinden zich verschillende vindplaatsen daterend van de late bronstijd t/m de late middeleeuwen (fig. 2.1).³

Bij het Grontmij proefsleuvenonderzoek is een greppel aangetroffen gelegen aan de noordelijke rand van een nederzettingsterrein uit de Romeinse tijd, waarmee de hoge verwachting voor het gebied wordt onderstreept.

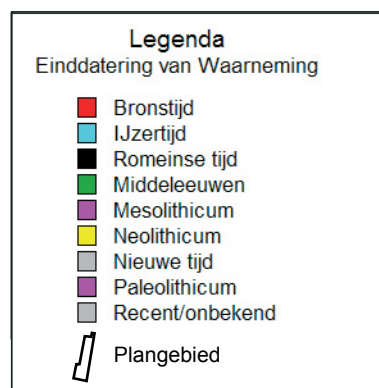
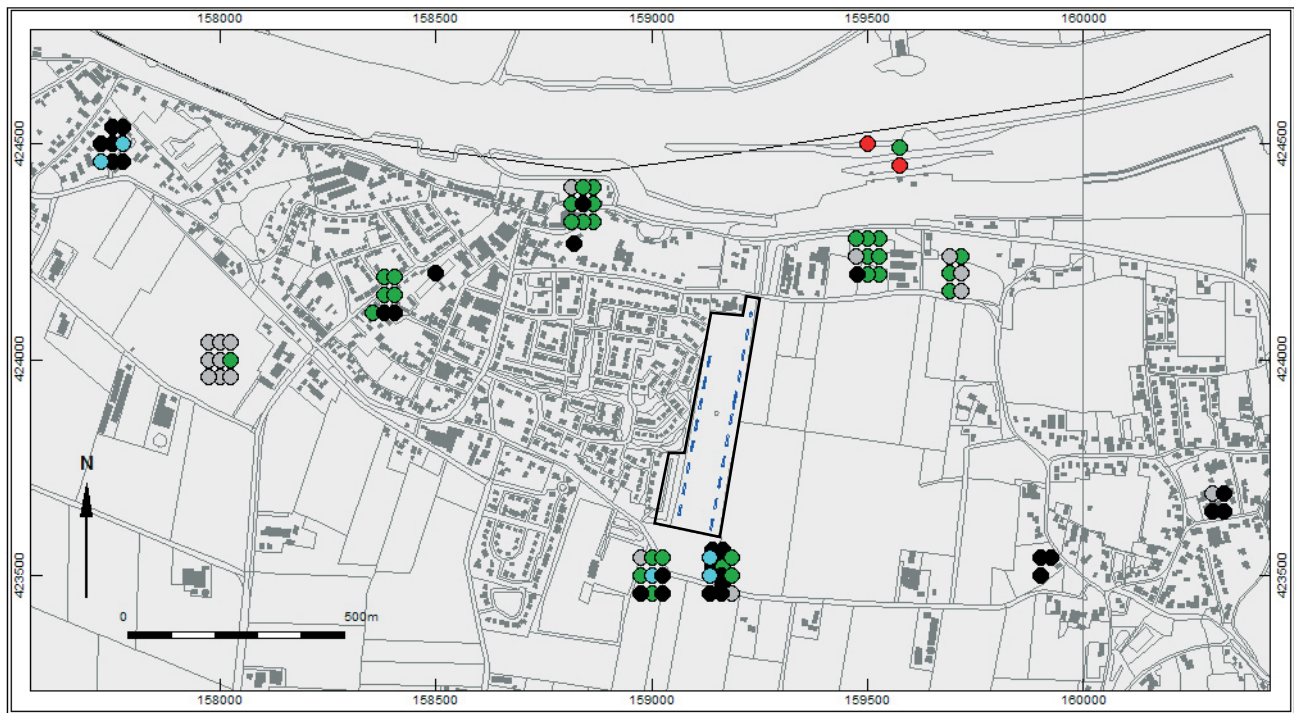
Het inventariserend veldonderzoek van BAAC is uitgevoerd op het onderhavige terrein en bestond uit grondboringen. Hieruit is naar voren gekomen dat er zich binnen het plangebied vijf geomorfologische zones bevinden die als volgt geïnterpreteerd zijn: rivierduinafzettingen, oeverafzettingen (van de Lith stroomgordel en de Maas), crevasseafzettingen en komafzettingen. In de boringen en op het maaiveld is een klein aantal vondsten aangetroffen daterend van de Romeinse tijd t/m de late middeleeuwen.

Binnen de vijf geomorfologische zones konden resten verwacht worden uit verschillende perioden:

- Rivierduinen: neolithicum t/m de middeleeuwen;
- Crevasses: late ijzertijd en Romeinse tijd;
- Oeverafzettingen (Lith-stroomgordel): neolithicum t/m Romeinse tijd;
- Oeverafzettingen (Maas-stroomgordel): Romeinse tijd t/m vroege middeleeuwen.

Het historisch onderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied tenminste vanaf de 19^e eeuw in gebruik is geweest als landbouwgebied en vanaf het begin van de 20^e eeuw tevens als boomgaard. Voor zover bekend heeft er geen ontgronding plaatsgevonden.

³ Schutte *et al.* 2007; Kalisvaart 2008.

Figuur 2.1
Archis-waarnemingen rondom het plangebied
Lith-Oost

3 Landschappelijk kader

(J.J.W. de Moor)

De onderzoekslocatie ligt in het overgangsgebied tussen de aan het oppervlak liggende pleistocene dekzanden en de holocene riviersedimenten van de Rijn-Maas delta. Ten zuid-oosten dagzomen op het hoge Peel Blok de dekzanden. In noordelijke richting gaan deze over in de fluviatiele afzettingen in het Rijn-Maas “oerstroomdal”. In dit brede dal, waar diverse begraven terrasniveaus van de pleistocene Rijn en Maas voorkomen, zijn in het Laat-Glaciaal op diverse plaatsen grote rivierduincomplexen gevormd. In het dagzomende dekzandgebied heeft tijdens het Holoceen geen sedimentatie meer plaatsgevonden. In het lager liggende gebied in het oerstroomdal van de Maas en de Rijn zijn gedurende het Holoceen diverse stroomgordels ontstaan. Voor de onderzoekslocatie zijn daarbij vooral de stroomgordels van de Maas van belang. De sedimenten van de holocene stroomgordels zijn deels ingesneden in de Laat-Glaciale afzettingen, tevens dekken ze het Laat-Glaciaal oppervlak volledig af.

Ter plekke zijn aan de basis van het profiel gelaagde grofzandige afzettingen aangetroffen die door de Laat-Glaciale Maas zijn afgezet. Het grofzandige karakter wijst op afzetting door een rivier en niet op eolische sedimentatie. Deze grofzandige afzettingen zijn in alle werkputten aangetroffen. In putten 4 en 5 is een geulopvulling aangetroffen die in het onderliggende pleistocene zand is ingesneden en behoort mogelijk tot de Lith-stroomgordel, die van 4500-2734 BP (^{14}C -jaren) in het gebied actief is geweest (fig. 3.1).⁴ Zowel de restgeul alsmede de pleistocene afzettingen zijn bedekt met jongere Holocene overstromingsafzettingen.

Figuur 3.1

Foto van de insnijdende geul behorend bij de Lith-stroomgordel

⁴ Cohen 2003.

4 Methodiek

Voorafgaand aan het IVO was een puttenplan en te volgen methodiek opgesteld, waarbij in totaal 33 putten van 4 bij 25 m en één put van 4 bij 500 m moesten worden gegraven. De korte putten waren regelmatig verdeeld over het terrein in verschillende raaien, waarbij de afstand van de putten binnen een raai 25 meter bedroeg en die tussen de raaien eveneens 25 m. Een dergelijke regelmatige verdeling van relatief korte putten geven namelijk een goed inzicht in de verspreiding van eventueel aanwezige archeologische resten.

De lange put, over de volle lengte van het terrein, zou een nauwkeuriger beeld geven van de bodemopbouw in dit zeer dynamisch landschap, waarin geologische afzettingen elkaar snel kunnen afwisselen

De te volgen methodiek bestond uit het machinaal opgraven van deze putten in twee of drie verschillende vlakken, waarbij eventueel aanwezige archeologische resten op de bovenste vlakken (na documentatie) volledig opgegraven moesten worden. Het aantal op te graven vlakken was afhankelijk van de aan-/ afwezigheid van archeologische resten op verschillende niveau's.

Op basis van de geologische opbouw en het ontbreken van aanwijzingen voor bewoningslagen in de diep gestoken profielen is gedurende het veldwerk besloten af te wijken van de voorgestelde methodiek. In alle putten is slechts één vlak aangelegd in plaats van meerdere. Gezien de zeer lage spoor- en vondstdichtheid (zie verder) is tevens besloten niet alle geplande putten aan te leggen. In totaal zijn, in plaats van de geplande 34 putten, 19 putten aangelegd die allemaal 4 bij 25 m meten (fig. 4.1). In de putten is de bouwvoor machinaal verwijderd tot op het zand (in het zuidelijk deel van het plangebied) of tot onder een humeuze laag (vegetatiehorizont) in de afdekkende klei in het noordelijke deel. Het aanwezige vondstmateriaal is in vakken van 4 bij 5 m verzameld. Het vlak is gefotografeerd en getekend en van iedere put zijn tenminste drie (1 meter brede) profielen gedocumenteerd (begin, midden en einde van de put). Van één put (putnr. 4) is in verband met de aanwezigheid van een insnijdende geul het volledige lengteprofiel gefotografeerd en getekend.

5 Vondsten en grondsporen

Tijdens de aanleg van de putten zijn uit de bouwvoor tien post-middeleeuwse aardewerkscherven verzameld, en op het sporenvak is een deel van een ongedateerde greppel aangetroffen. Deze greppel is in de lengterichting van één van de putten (putnr. 15) aangetroffen, waarna hij (binnen de grenzen van de put) in westelijke richting afbuigt. Tijdens het couperen van het spoor is geen vondstmateriaal aangetroffen, waardoor de greppel niet is gedateerd. Vermoedelijk gaat het om een erf- of perceelsafscheiding.

Figuur 4.1
Puttenoverzicht Lith-Molenweg

6 Conclusie

Voorafgaand aan het veldwerk waren, op basis van de bevindingen van de beide bureau- en vooronderzoeken, de verwachtingen hoog voor het aantreffen van archeologische resten uit het neolithicum tot en met de Romeinse tijd. De geologische opbouw van het gebied bleek echter anders dan verwacht op basis van het booronderzoek. De verwachte aanwezigheid van twee rivierduinen bleek onjuist. Het zandige pakket (dat aangezien werd voor rivierduin) maakt onderdeel uit van beddingafzettingen die doorsneden wordt door een geul, die onderdeel heeft uitgemaakt van de Lith stroomgordel. De verwachting voor steentijd bewoning werd hierdoor zeer onwaarschijnlijk, terwijl Romeinse / middeleeuwse bewoning nog wel verwacht kon worden.

Het weinige vondstmateriaal duidt op een post-middeleeuws gebruik van het terrein. Op basis van beide bureau onderzoeken moet hierbij waarschijnlijk gedacht aan land- en akkerbouw activiteiten. De aanwezigheid van de greppel in het centrale deel van het plangebied zou hier eveneens een aanwijzing voor kunnen zijn.

Hieronder een korte recapitulatie van de onderzoeksvragen:

- *Zijn de vindplaatsen die zijn aangemerkt op basis van het booronderzoek aanwezig, en/of zijn er andere vindplaatsen aan te wijzen? Hoe worden eventuele vindplaatsen gewaardeerd conform KNA 3.1?*

De aangemerkte en/of andere vindplaatsen zijn niet aangetroffen.

- *Wat is er te zeggen over de bodemopbouw ter plaatse? Kan de ligging van de rivierduinzand-, oeverwal-, crevasse- en komafzettingen worden vastgesteld en komt deze overeen met bijlage 4?*

De verwachte rivierduinen zijn niet aangetroffen. Wel is er een geul aangetroffen (onderdeel van de Lith stroomgordel) die zich heeft ingesneden in de Laat-Glaciaal grofzandige Maas afzettingen.

- *Wat is de aard, datering, omvang en kwaliteit van de archeologische sporen en sporenclusters?*

Niet van toepassing.

- *Is er sprake van meerdere bewoningsniveau's?*

Niet van toepassing.

- *Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*

De vondsten hebben een post-middeleeuwse datering.

- *Wat is de conserveringsgraad van sporen en verschillende materiaalcategorieën, inclusief eventueel aanwezig archeobotanisch en zoologisch materiaal?*

Niet van toepassing.

- *Wat is de relatie tussen de vindplaatsen en het landschap?*

Niet van toepassing.

- *Wanneer is de archeologische vindplaats als woonplaats in onbruik geraakt?*

Niet van toepassing.

- *Zijn de vindplaatsen behoudenswaardig conform bijlage KNA 3.1?*

Niet van toepassing.

7 Aanbevelingen

In het onderstaande wordt het plangebied Lith - Molenweg gewaardeerd op grond van beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. Binnen deze drie categorieën, die opgesteld zijn in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1) moet een aantal criteria gewaardeerd worden, die elk een score van 0 tot en met 3 kunnen krijgen. De hoogte van de totale score bepaalt of een vindplaats behoudenswaardig is of niet. Tevens wordt aangegeven wat de representativiteit is van de vindplaats: klein, gemiddeld, groot of zeer groot. De totale waardering wordt gebruikt voor de formulering van een aanbeveling of selectieadvies. Hierbij wordt bepaald of de vindplaats beschermd, verder onderzocht dan wel vrijgegeven moet worden en wat voor maatregelen daartoe getroffen moeten worden.

Waarden	Criteria	Scores	Totaalscore
Beleving	Schoonheid	n.v.t	-
	Herinneringswaarde	n.v.t	
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	0	0
	Conservering	0	
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	0	0
	Informatiewaarde	0	
	Ensemblewaarde	0	
	Representativiteit	Laag	

Het lage aantal vondsten en de aanwezigheid van slechts één greppel is aanleiding om in de bovenstaande tabel geen scores toe te kennen aan de verschillende criteria. Dit was al tijdens het veldwerk duidelijk en is toen aanleiding geweest om de veldwerkstrategie aan te passen. Op basis hiervan wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd en wordt het plangebied vrijgegeven.

8 Samenvatting

Het door Archol bv uitgevoerde Inventariserend Veldonderzoek op de locatie Lith-Molenweg (ten oosten van het plaatsje Lith (NB)) heeft niet de archeologische resten opgeleverd zoals verwacht op basis van de voorafgaande bureau-, proefsleuven en booronderzoeken van Grontmij en BAAC. Het booronderzoek had uitgewezen dat er zich twee rivierduinen in de ondergrond zouden bevinden, locaties die vanaf het laat neolithicum tot en met de Romeinse tijd aantrekkelijke woonlocaties vormden. Uit het onderhavige onderzoek blijkt echter dat de interpretatie van de boorprofielen onjuist is geweest. Het in de boor aangetroffen zand bleek namelijk geen onderdeel uit te maken van rivierduinen maar van Laat-Glaciaire rivierafzettingen.

In de 19 verspreid over het terrein aangelegde proefsleuven (4 bij 25 m) zijn, naast een greppel en een zeer klein aantal post-middeleeuwse scherven, geen aanwijzingen gevonden van menselijke activiteiten/nederzettingen. Op basis hiervan is door het bevoegd gezag besloten dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk is.

Vondstenlijst

vondstnr	put	vlak	vak	spoor	categorie	aantal	datering
1	1	1	3	5010	AWG	2	Aardewerk Nieuwe Tijd
2	1	1	2	5010	AWG	4	Aardewerk Nieuwe Tijd
3	4	1	5	5010	AWG	1	Aardewerk Nieuwe Tijd
4	5	1	5	5010	AWG	1	Aardewerk Nieuwe Tijd

Literatuurlijst

Cohen, K.M. 2003. Differential subsidence within a coastal prism: Late-Glacial – Holocene tectonics in the Rhine-Meuse delta, The Netherlands. *Nederlandse Geografische Studies* 316, Utrecht, 175 pp.

Kalisvaart, C.C. 2008. Lith, plangebied Molenstraat; Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (karterende fase) (*BAAC-rapport V-08.0224*), Deventer.

Schutte, A. & D. Schaap 2007. Archeologisch onderzoek Lith – Heilige Kemke. Bureau- en proefsleuvenonderzoek, locatie Lith Heilige Kemke. *Grontmij archeologische rapporten* 455, Eindhoven.

Winter, J. de 2008. Programma van Eisen IVO d.m.v. proefsleuven, Lith Molenstraat. *BAAC bv*, 's Hertogenbosch.

Figuren

Figuur 1.1 Onderzoeksgebied Lith-Molenweg

Figuur 2.1 Archis-waarnemingen rondom het plangebied Lith-Oost

Figuur 3.1 Foto van de insnijdende geul behorend bij de Lith-stroomgordel

Figuur 4.1 Puttenoverzicht Lith-Molenweg

Tabellen

Tabel 1.1 Administratieve gegevens archeologisch onderzoek Lith-Molenweg

